

KORUPCE V ČR

Metodická příručka
pro pedagogy středních škol

RESPEKT | institut

Respekt institut, o.p.s.

Obsah

1	ÚVOD	4
2	MODELOVÉ HODINY	5
3	CO JE KORUPCE	8
3.1	Definice	8
3.2	Typy korupce	10
3.2.1	Malá administrativní korupce	10
3.2.2	Velká a systematická korupce	10
3.2.3	Státní korupce	11
3.3	Druhy úplatků	14
3.4	Přidružené jevy	14
3.4.1	Jevy na hraně	16
3.5	Korupce v ČR	18
3.5.1	Problematické oblasti	18
3.5.2	Míra vnímané korupce	19
3.5.3	Počet trestných činů souvisejících s korupcí	21
3.6	Trestnost a postihy	23
4	PŘÍČINY A DŮSLEDKY	24
4.1	Motivace ke korupci	24
4.2	Důsledky ze systémového hlediska	24
5	ŘEŠENÍ	26
5.1	Možnosti systémové minimalizace	26
5.1.1	Konkrétní příklady	27
5.2	Budování integrity	28
5.2.1	Co můžu dělat já	29
5.3	Whistleblowing	31
5.4	Protikorupční desatero – minimum pro volby do obecních zastupitelstev 2010 ..	32
6	DISKUZE – BUDOVÁNÍ ARGUMENTŮ	34
7	DALŠÍ ZDROJE	38
7.1	Monotematické publikace	38
7.2	Analýzy korupčních kauz	40
7.3	Další online zdroje	40
7.4	Protikorupční neziskové organizace a iniciativy	40

1 Úvod

Metodický materiál, který držíte v ruce, přináší souborný podklad určený pro pedagogy středních škol a víceletých gymnázií v oblasti výuky občanství a rozvoji občanských kompetencí. Materiál obsahuje **klíčové informace o korupci v České republice**, jejím rozsahu, příčinách a důsledcích. Zároveň ale nabízí i návod, jak téma uchopit a předávat žákům.

Problematika korupce je dnes hojně skloňovaná politiky, médií, komentátory a analytiky ale i občany. Není však vůbec snadné orientovat se v tom, jaká situace skutečně je, jak se vyznat v aktuálních i starých kauzách, jak celý problém dešifrovat a rozumět jeho klíčovým aspektům a jak lze situaci řešit z pozice občanů, politiků a dalších.

Je důležité, aby se studenti v této oblasti orientovali a nepropadali skepsi, že nejde a nemá cenu cokoli dělat pro zlepšení situace. Angažovanost ve veřejném i politickém životě a důvěra v politiku je u českých studentů nízká, což vytváří podhoubí pro rozrůstání problému v budoucnu. Význam rozvoje občanských kompetencí dokládají i ne zrovna příkladné výsledky mezinárodního výzkumu ICCS 2009¹ (International Civic and Citizenship Education Study). Žáci z České republiky se ve srovnávání občanských kompetencí umístili na 18. z 36 míst, přičemž jde o výrazné zhoršení výsledků od posledního měření. **Zhoršující se výsledky v občanských kompetencích** dokládají ale i další výzkumy, např. výzkum mezi studenty středních škol od společnosti Člověk v tísni z června 2012².

Téma korupce a integrity není jednoduché a doufáme, že Vám tato metodická příručka poskytne oporu a pomoc při zprostředkovávání této problematiky studentům. Lze ji využít při společenskovedním vzdělávání v rámci osobnostní a sociální výchovy a při budování občanských kompetencí v rámci průřezového tématu **Občan v demokratické společnosti** (pro odborné školy) a **Občanský a společenskovední základ** (pro gymnázia).

Příručka obsahuje informační podklady, modelové hodiny a soubor odkazů na další zdroje. Z poskytnutých informací a navržených cvičení můžete libovolně čerpat a poskládat si z nich obsah výuky dle své potřeby, zároveň ale můžete postupovat podle **navržených modelových hodin**.

1 Podrobnosti jsou dostupné z WWW: clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9689/jak-jsme-dopadli-v-obcanske-vychove-.html (20. 4. 2012).

2 Podrobnosti jsou dostupné z WWW: www.clovekvtsni.cz/index.php?id=115&idArt=2003 (1. 6. 2012).

2 Modelové hodiny

Zde přinášíme dvě navazující modelové hodiny o korupci a integritě s časovým rozvržením jednotlivých aktivit.

Definice, typy a postihy korupce (1 hod.)

Činnost	Časová dotace	Odkaz
Co je korupce? > Cvičení 1: Myšlenková mapa (kreslení vč. diskuze) > Definice (shrnutí a rozbor)	10 min 2 min	str. 9 str. 8
Typy korupce a druhy úplatků > Výklad dle uvedených informací > Setkali jste se s korupcí?	8 min 2 min	str. 10
Korupce v ČR: rozsah a měření	10 min	str. 19
Trestnost a vyšetřování korupce	8 min	str. 23
Diskuze nad konkrétními kauzami z médií	5 min	
Celkem	45 min	

Tato modelová hodina může být využita samostatně, nebo ve spojení s následující jako dvouhodinový seminář či cyklus dvě vyučovací hodiny po sobě dle rozvrhu školy.

Příčiny, důsledky a minimalizace korupce (1 hod.)

Činnost	Časová dotace	Odkaz
Co je korupce? (definice a diskuze)	5 min	str. 8
Příčiny a důsledky korupce > Cvičení 5: Jak řešit korupci > Shrnutí dle textu a diskuze	10 min 5 min	str. 27 str. 24
Korupční kauzy > Hledání klíčových problémů v kauzách (př. Řebíčkova cesta, Opencard či Prodej titulů)	15 min	str. 12
Co mohu dělat já a Oznamování korupce	10 min	str. 29
Celkem	45 min	

Tato hodina může stát jak samostatně, tak navazovat na první modelovou hodinu. Pakliže bude navazovat, lze studentům zadat, aby si každý v mezidobí nalezl v médiích či na internetu jednu korupční kauzu, zjistit o ní podrobnosti vč. toho, jak dopadla, identifikoval v ní klíčové problémy a rozebral ji.

Co je korupce, příčiny, důsledky a minimalizace korupce, modelové situace (2 hod.)

Činnost	Časová dotace	Odkaz
Co je korupce? > Cvičení 1: Myšlenková mapa (kreslení vč. diskuze a shrnutí)	10 min	str. 9
Typy korupce a druhy úplatků (výklad, diskuze)	10 min	str. 10
Korupce v ČR: rozsah a měření	8 min	str. 18
Trestnost a vyšetřování korupce	7 min	str. 23
Příčiny a důsledky korupce > Cvičení 5: Jak řešit korupci > Diskuze a shrnutí	5 min 5 min	str. 27
<i>pausa</i>		
Korupční kauzy > Hledání klíčových problémů v kauzách (př. Řebíčkova cesta, Opencard či Prodej titulů)	10 min	str. 12
Co mohu dělat já	5 min	str. 29
Oznamování korupce (lze dohledat kauzu Libora Michálka)	5 min	str. 31
Diskuze – budování argumentů	20 min	str. 34
Celkem	90 min	

Tento dvouhodinový cyklus je navržený tak, aby pokrýval dvě na sebe navazující vyučovací hodiny v jednom dni. Lze jej volně upravovat dle preferencí a potřeb školy a znalostí a kompetencí studentů či doplňovat dalšími informacemi či inspiracemi z této metodiky. Pouze je důležité dbát na logiku návaznosti jednotlivých prvků a zdůraznění celospolečenských dopadů a možností minimalizace korupce (vč. toho, co mohou dělat sami studenti).

Projektový den

Činnost	Časová dotace	Odkaz
Co je korupce? <ul style="list-style-type: none"> > Cvičení 1: Myšlenková mapa (kreslení vč. diskuze) > Shrnutí map, výklad a rozbor definice 	10 min 5 min	str. 9 str. 8
Typy korupce a druhy úplatků <ul style="list-style-type: none"> > Cvičení 2: Identifikace typů korupce > Shrnutí, výklad a diskuze > Cvičení 3: Analýza přidružených jevů vč. diskuze 	5 min 5 min 15 min	str. 16 str. 18
Korupce v ČR: rozsah a měření (výklad) <ul style="list-style-type: none"> > Zkušenosti s korupcí (vlastní, z okolí i médií), diskuze > Cvičení 4: Strom problémů 	10 min 10 min 15 min	str. 19 str. 25
Rozbor korupčních kauz – práce ve skupinách <ul style="list-style-type: none"> > Vyhledání různých kauz (každá skupina jednu) + identifikace klíčových problémů, určení typu korupce, popsání vývoje kauzy vč. vyšetřování a odsouzení (za jaký trestný čin), kritické zhodnocení kauzy > Představení analýzy kauzy ostatním, diskuze 	60 min 30 min	
Příčiny a důsledky korupce <ul style="list-style-type: none"> > Cvičení 5: Jak řešit korupci > Shrnutí, výklad a společná diskuze 	10 min 15 min	str. 27
Diskuze – budování argumentů (v týmech)	45 min	str. 34
Co mohu dělat já <ul style="list-style-type: none"> > Diskuze a shrnutí dle podkladů v textu > Cvičení 8: Protikorupční desatero > Oznamování korupce (výklad) > Cvičení 6: Starostova manipulace 	15 min 10 min 5 min 5 min	str. 29 str. 33 str. 31 str. 30
Cvičení 7: Kauza z okolí	90 min	str. 30
<i>Pozn. Čas věnovaný jednotlivým cvičením lze upravit dle možností rozvrhu a složitosti zadaných úkolů.</i>		

Program tohoto projektového dne je namodelován tak, aby pokrýval celý den a využil maximum informací a inspirací z této metodiky. Lze jej volně upravovat dle preferencí a potřeb školy a znalostí a kompetencí studentů. Pouze je důležité dbát na logiku návaznosti jednotlivých prvků.

3 Co je korupce

Problematika korupce je rozsáhlá a prostupuje velkou část politického a veřejného života. Tato kapitola přináší vymezení pojmu korupce a představuje její typy, rozsah v ČR a trestnost.

3.1 Definice

Definicí korupce je celá řada. Vybrali jsme proto dvě nezákladnější, které trefně postihují všechny hlavní rysy korupce.

Korupce je zneužití postavení nebo funkce v politice, veřejné správě, či v soukromé sféře k osobnímu nezaslouženému prospěchu vedené zjištnými cíli.

(autorka podle Transparency International, 2008).

Samotné označení pochází z latinského *corrumpere*, což znamená kazit, oslabit, znetvořit, podplatit. Pro korupční chování je potom typické právě zneužití postavení nebo funkce ať už ve veřejné správě, v politice či v soukromém sektoru k osobnímu prospěchu. Toto zneužití se vyznačuje porušením principu nestrannosti při rozhodování a vztahem zpravidla mezi dvěma stranami výměny, které v některých případech využívají ještě prostředníky, kteří domlouvají podmínky či napomáhají uskutečnění transakcí.

Korupce je chování, které se odchyluje od formálních povinností veřejné role pro soukromé (osobní, rodinné nebo skupinově orientované) zájmy, pro finanční nebo statusový zisk, a dále o jakémkoliv chování, které porušuje pravidla za účelem zvýšení soukromého vlivu.

(Joseph S. Nye, 1967)

Korupce porušuje platná pravidla a je projevem nepoctivého zjištného chování a chyby v rozhodovacím nebo řídicím procesu. Korupce se vyskytuje v každé společnosti a do určité míry je přirozenou lidskou vlastností (snaha obcházet zavedená pravidla a dojednat si osobní výhody a lepší podmínky, než mají ostatní). Míra korupce závisí na jejím rozšíření, tolerování a institucionalizaci.

Měření rozsahu korupce se věnuje speciální část této kapitoly. Korupce se nevyskytuje pouze ve veřejné správě, ale také v soukromém sektoru (nejčastěji v obchodním styku), známé jsou i případy korupčních systémů v akademické sféře.

Cvičení 1: Myšlenková mapa

Čas: 10 min, práce ve skupinkách po cca 4–5 lidech.

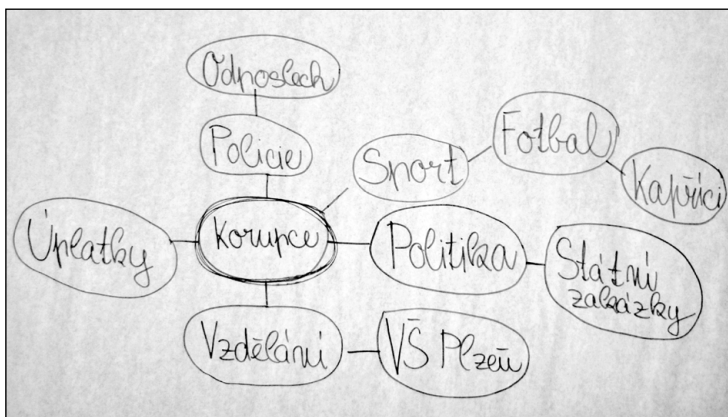
Pomůcky: velký papír (A2), fixa.

Cíl: Strukturace myšlenek, vymezení korupce a souvisejících jevů.

Vytvořte ve skupinách (po 3–7 studentech) myšlenkovou mapu korupce. Do výchozí buňky umístěte základní pojem („korupce“) a následně k ní přidávejte a vzájemně propojujte další související termíny a prvky (např. „uplácení“, „finanční zisk“, „trestný čin“, „protikorupční politika“, „veřejné zakázky“...). Tvorba stává na principu grafického znázornění přemýšlení o tématu a asociací. Ideální postup je rozvíjet od ústředního tématu prvky druhého a třetího řádu a navazovat tak na sebe prvky dle logické posloupnosti a provázanosti. Obsah není nijak omezen, záleží na vás, co považujete za související s problematikou korupce. Vytvořené myšlenkové mapy představte ostatním a okomentujte její jednotlivé prvky. Diskutujte o tom, zda a proč se tyto prvky s korupcí pojí.

Zdroj k principu vytváření myšlenkových map:

www.mindmaps.cz/view.php?cislocclanku=2008110001

Ukázka myšlenkové mapy

3.2 Typy korupce

Korupce se projevuje v široké škále variant. Zde přinášíme základní členění na tři typy dle míry jejich systematičnosti:

3.2.1 Malá administrativní korupce

Jde o drobnou, zpravidla nahodilou korupci.

- > Podplácení na úřadech, veřejných institucích (školky, školy)
- > Drobné služby
- > Chybí rafinovanost systému.
- > Děje se spontánně.
- > Problémem je obtížné dokazování.

Příkladem může být podplácení dopravních policistů.

3.2.2 Velká a systematická korupce

Systematická korupce se děje ve větším měřítku, je plánovaná a pokrývá složitější mechanismy. Jedná se o tyto jevy:

- > Zneužívání veřejných zdrojů
- > Zpronevěra
- > Klientelismus, nepotismus
- > Zneužívání úřední moci při udělování veřejných zakázek (tzv. „šití zakázek na míru“)

Příkladem může být systematické odčerpávání prostředků z evropských dotací či případ exministr dopravy Aleše Řebíčka, který před vstupem do politiky řídil a spoluvlastnil firmu Viamont, která po jeho nástup do ministerského křesla zmnohonásobila obrat a zisk, protože začala získávat velký objem rozsáhlých zakázek právě od Ministerstva dopravy ČR, které Řebíček vedl. Řebíček uváděl, že před nástupem do funkce prodal svou část akcií Viamontu anonymnímu majiteli, což ovšem nedoložil (neprokázal, že by firmu skutečně prodal, ani kdo od něj podíl koupil), a později dokonce inkasoval vysoké částky, u nichž bylo podezření, že pochází z prodeje podílu ve Viamontu po nástupu do funkce.

Níže je ukázka dvou kauz z výstavy korupčních kauz KORUPCE PO ČESKU aneb Co je doma, to se počítá, kterou zpracoval Respekt institut a která je k dispozici v online galerii na adrese: www.respekt.cz/korupce.

3.2.3 Státní korupce

Státní korupce (či state capture, tedy státní úlovek/kořist) je v hierarchii nejvyšší a nejzlobnější forma korupce. Dochází při ní systematické korupci doprovázené tzv. ukořistěním státu, veřejných zdrojů, úřadů a pozic skupinami osob, které je posléze využívají k osobnímu prospěchu. Zde jsou konkrétní mechanismy, kterými se state capture naplňuje:

- > Kontrola veřejných institucí
- > Podkopávání svobodných voleb
- > Ovlivňování legislativy
- > Neprůhledné financování politických stran
- > Ovlivňování soudních řízení/procesů
- > Korupce médií

Příkladem může být případ bývalé státní zástupkyně Renáty Vesecké, která zasahovala do trestního řízení ve věci kauzy poslance Jiřího Čunka. Jednalo se o ohýbání spravedlnosti obhajované potřebou, aby nepadla vláda. Došlo k přesouvání vyšetřování z místa na místo a ve výsledku bylo zcela zastaveno.

Česká republika se k tomuto stavu blíží, odborníci se domnívají, že korupce zde narostla do této podoby, kdy i o státních a z podstaty věci nezávislých záležitostech rozhodují spletnice politiků a podnikatelských struktur.

KAUZA 16 / Řebičková cesta

Most public construction procurements in the Czech Republic are excessively high – often because of deliberate manipulation. The greatest amount of transparency and competition would achieve the highest efficiency and the lowest cost.

RESPEKT | institut

Zdroj: Respekt institut

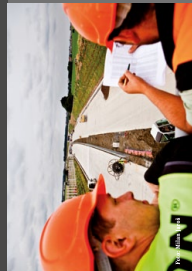
*Petr Řebiček, ministr dopravy,
a vicepremiér vlády*

KORUPCE PO ČESKU
ANEB CO JE DŮMA,
TO SE PŮČÍTA

Korupce a mňáhni veřejnými peněži v souvislosti s dálnicemi naplno vypluly na povrch po analýze firmy Mott MacDonald v roce 2006.

Ta ukázala, že velké stavební firmy v ČR inkasují miliardové částky za zakázky, jejichž realizace například v sousedním Německu stojí polovinu. Vrchol této praxe však teprve následoval. Ve stejném roce nastoupil v Topolánkově vládě jako ministr dopravy podnikatel Aleš Řebiček. Ten před vstupem do politiky údajně prodal svou část akci regionální firmy Viamont anonymnímu majiteli. Za dva a půl roku, co byl Řebiček ministrem, firma Viamont získala zakázky za miliardy – z velké části od institucí spadajících pod ministerstvo dopravy. Její zisk raketově stoupal. Řebiček ještě v roce 2009 vyinkasoval 82 milionů za prodej akci. Případem státních zakázek pro Viamont i Řebičkovými úcty se zabývá protikorupční policie, prodej akci Viamontu však odložila bez toho, že by exministra vůbec vyslechla.

Většina veřejných stavebních zakázek je v ČR předražená, často vinou vědomé manipulace s výběrovým řízením. Efektivitu a nízkých cen lze dosáhnout maximální transparentností a konkurenčním bojem.

„Klíč jsou asi sítkovní“, komentoval množstevní zakázku firmy Viamont ministr Řebiček.

(Respekt.cz, 20. 1. 2008)

KAUZA 17 / Pražské eso

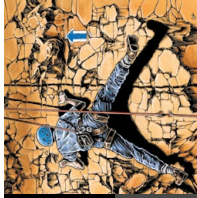
Photo: Petr Štěpán, Václav Štěpán / Foto: Václav Štěpán

Government commissions performed by firms with unclear ownership put public funds at the risk of embezzlement, and increase the likelihood of corruption among politicians and public officials.

RESPEKT | institut

Zdroj: Respekt institut

**KORUPCE PO ČESKU
ANEŽ CO JE DŮMA,
TO SE POČÍTÁ**

Opcenard měla být moderní multifunkční službou pro obyvatele Prahy. Její zavedení a provozování ale získala v soutěži bez konkurence firma Haguess, jejíž majitelé byli neznámí. Po podezřelém vyúčtování Dopravního podniku následoval audit konsorcia Nexia AP a A.T. Kearney, který vyčísil náklady projektu na 888 milionů korun a označil smlouvu magistrátu s firmou Haguess za velmi nevýhodnou: šlo o ztráty v hodnotě stovek milionů. Jako většího majitel Haguess se později přihlásil Jaroslav Turek, na jehož počítá dle zastupitelky Jany Rýšlinkové ovšem celý projekt vznikl. Přímotek Pavel Bém a náměstek Rudolf Blažek projekt vytvářel hříbci. Zároveň po tlaku ODS odstoupili všichni opoziční radní. Přestože je „karta Pražana“ nejdražší svého druhu, slouží stále především jako drahá „tramvajenka“. Došlo ke zvýhodněné úpravě smlouvy s Haguess, odchodu ředitele informatiky Václava Krause a přesunu zodpovědnosti za projekt na Milana Richtera. Policie případ šetří, dosud ale obvinila jediného úředníka.

U veřejných zakázek, které realizují firmy s nejasným vlastnictvím, vzniká riziko zpronevěry veřejných prostředků a korupčního seepění zastupců veřejné správy a politiky.

*„Z těch informací, které mám k dispozici, je divotné podezření, že jde o organizovaný zločin, vysoce sofistikovanou organizovanou skupinu osob pracujících jak pro Prahu, tak pro dopravní podnik, firma Haguess a další firmy, které se projektu účastní.“
Fekla Kyslíčková.
(0724.04.22.12.2009)*

3.3 Druhy úplatků

Často panuje přesvědčení, že úplatek je poskytnutí peněz, tedy jen finanční podoba. Úplatek ale nemusí být nutně finanční. Může mít následující podoby:

- > Nabízení, příp. poskytnutí peněz
- > Nabízení informací (např. o chystané privatizaci státního podniku či vypsaní veřejné zakázky)
- > Nabízení hmotných darů (šperky, drahé hodinky, bonboniéra či láhev whisky, nedostatečné zboží)
- > Poskytnutí jiných výhod či služeb (např. zaplacení dovolené, vstupenky na kulturní akci, stavební práce, sexuální služby)
- > Zvýhodňování známých a příbuzných (např. zmanipulování veřejné zakázky způsobem, který zvýhodňuje firmu, kterou vlastní bratr/manželka/syn/známý úředníka, jenž zakázku vypisuje)

3.4 Přidružené jevy

Vydírání, mafie, gangsterské prostředí

Jde o jevy, které se v souvislosti s korupcí také objevují. Jde o prorostlé organizační systémy fungující na zločineckých principech. Pro ilustraci lze použít ukázkou z filmu Kmotr (The Godfather).

Nepotizmus

Upřednostňování osob a klientelismus na základě rodinných (či přátelských) vazeb. Jde např. o obsazování pozic příbuznými a přáteli místo transparentního výběrového řízení. Termín vychází italského nepos (vnuk). Příkladem může být předání moci ze strany Fidela Castra jeho bratru Raúlovi.

Klientelismus

Vytváření sítě vzájemně si zavázaných jedinců. Klientelismus je založený na vztahu mezi patronem a na něm závislých klientech. Vztah je tedy nerovný, klienti vykazují patronovi věrnost (přesto může být vztah oboustranně dobrovolný). Vede k tomu, že rozdělování statků neprobíhá na základě neosobních pravidel trhu, ale je nahrazen pravidly známostí, protekcí a lidí zapojených do určité klientské sítě. Termín vychází z latinského *cliens* (poslušný).

Příkladem může být klientský systém vytvořený na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni, kdy za bývalého vedení získávali za úplatu titul lidé, kteří neplnili studijní povinnosti a na škole skutečně nestudovali. Podezření padalo např. na současnou poslankyni a starostku Chomutova Ivanu Řápkovou či expremiéra Stanislava Grosse. K „zakoupení“ titulu se dokonce přiznal šéf plzeňských strážníků. Tím, že si fakulta takto zavazovala i osoby činné v trestním řízení, které by jejich korupci případně vyšetřovaly, se vytvořil klientský, imunizační systém. Níže je opět popis kauzy z výstavy KORUPCE PO ČESKU, aneb Co je doma, to se počítá.

KAUZA 19 / Prodej titulů

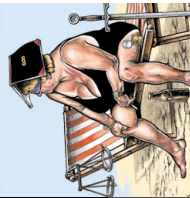
Michal Pařík / Foto: Miroslav Janda

Clientelism is an unofficial system that works on the principle of reciprocal aid, protection, and connections. It is one of the most dangerous forms of corruption.

RESPEKT | institut

Zdroj: Respekt institut

**KORUPCE PO ČESKU
ANEŽ CO JE DŮVA,
TO SE POČÍTÁ**

Při kontrolách Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni zjistila Akreditační komise pod vedením Vladimíry Dvořákové řadu vážných pochybení a neprodloužila fakultě některé akreditační studijních programů. Od září 2009 média informovala o odhalení řady plagiátů, nedostatečných a chybějících absolventských pracích či o podezřelých závěrečných zkouškách. Vedení děkana Jaroslava Zachariáše a proděkanů Ivana Tomaziče a Milana Kindla zvyhodňovalo prominentní studenty a využívalo své napojení na Ústav státu a práva Akademie věd, který vyadřává významné posudky a stanoviska k zákonům. Krizové vedení Jiřího Pospíšila od září 2010 a následně Karla Eliáše přineslo odchod protagonistů aféry, nová pravidla, odebrání titulů, ukončování studia. Nového děkana Květoslava Růžičku však mnozí kritizují pro návrat starých pořádků. Protagonisté kauzy dále působí jako právníci. Případ vyšetřovala protikorupční policie, neshledala ale porušení zákona. Trestní oznámení podaná školou vyúsťovala do ztracena.

Za klientelismus je označován neoficiální systém, který funguje na principu vzájemné výpomoci, protekci a konexích. Klientelismus je jednou z nebezpečných podob korupce.

Jan Pařík / Foto: Miroslav Janda

„Nejde o klasickou korupci, kdy někdo někomu uplatí, aby dostal za peníze titul, ale o zavazání okruhu lidí, kteří mají ve státě silné rozhodovací pozice, tedy policistů, soudců, politiků sedících v dozorních radách státních firem, podnikatelů napojených na organizovaný zločin.“ uvědomil Vladimíra Dvořáková.

(Deník.cz, 18. 1. 2010)

3.4.1 Jevy na hraně

Střet zájmů

Nastává tam, kde se způsob výkonu určitého zaměstnání nebo funkce může dostat nebo přímo dostává do rozporu se soukromými zájmy osoby, která toto zaměstnání nebo funkci zastává. Příkladem je popisovaný případ exministra Aleše Řebíčka.

Odkaz: Rozsáhlou analýzu střetu veřejných činitelů zájmů provedlo Oživení (www.bezkorupce.cz/2012/04/porusujte-zakon-o-stretu-zajmu-nic-se-vam-destane).

Lobbing

Prosazování zájmů určité skupiny v rámci politického procesu, tedy při schvalování legislativy či exekutivních rozhodnutí. Lobbing sám o sobě rozhodně není špatný, jde o plnohodnotnou součást demokracie. Problémem se ale stává netransparentní lobbing, v rámci kterého jsou upřednostňovány pochybné zájmy úzké skupiny jednotlivců proti zájmu většiny společnosti. Lobbing pak slouží pouze jako prostředek ke korupčnímu chování (lobbing sám o sobě není korupcí).

V ČR neexistuje legislativní úprava lobbingu, nyní se pracuje na zákoně o lobbingu. Úprava je ale běžná v zahraničí – ať už ve Velké Británii, Švédsku, USA či na úrovni Evropského parlamentu. Regulace často obsahuje zveřejňování nejen veškerých schůzek poslanců či senátorů a profesionálních lobbistů, ale také zveřejnění majetkových příznání jejich i jejich rodin, veřejné diáře či registr lobbistů.

Příkladem netransparentního a korupčního lobbingu jsou schůzky podnikatelů s politiky na jachtách (premiér Mirek Topolánek, Marek Dalík, Martin Roman, Milan Urban aj. v Toskánsku v červenci 2009), na golfu (Martin Roman, Petr Žaluda, Roman Janoušek či šéf rozpočtového výboru Pavel Suchánek v Dubaji v únoru 2011), či v restauracích (prezidentův kancléř Jiří Weigl a lobbista Miroslav Šlouf v hotelu Savoy v roce 2008).

Cvičení 2: Identifikace typů korupce

Čas: 5 min, práce samostatně nebo ve skupinkách po cca 4–5 lidech.

Pomůcky: tužka a papír či lepítka.

Cíl: Aktivní získání přehledu o typech korupce, ilustrace na konkrétních kauzách a pochopení jejich stěžejního problému.

Pokuste se identifikovat různé druhy korupce. Zamyslete se nad jednotlivými typy a pokuste se ke každé přiřadit korupční kauzu, kterou znáte z médií či vlastní zkušenosti. Nápady lze psát na papírky, které pak budou studenti nalepovat na tabuli tak, aby vytvořili typologii a kauzy přiřadili ke správnému typu. O typech korupce, rozdílech mezi nimi i přiřazením korupčních kauz diskutujte se spolužáky.

Cvičení se zadává před výkladem výše uvedeného.

Hra: Čas vypršel

Obdoba hry „Time’s Up“.

Studenti se rozdělí do skupin po 6 lidech, v rámci skupiny se rozdělí do týmů po dvou.

Příprava: Vytvořit kartičky s názvy jednotlivých typů korupce, přidružených jevů a jevů na hraně. Na kartičkách bude jednotlivě toto:

- 1) Podplácení úředníků
- 2) Přijetí úplatku
- 3) Zpronevěra
- 4) Zneužití pravomoci
- 5) Tunelování
- 6) Státní korupce
- 7) Klientelismus
- 8) Nepotizmus
- 9) Střet zájmů
- 10) Lobbying

Kartičky se náhodně promíchají. Hráč se podívá na horní kartu a má za úkol v časovém limitu 60 sekund spoluhráči z dvojice vysvětlit, o jaký jev se jedná. Nesmí přitom použít žádné ze slov uvedených na kartičce, ani jeho kořen (nepočítají se předložky a spojky; pokud by slovo či jeho kořen vyslovil, musel by kartu odložit a vytáhnout a popisovat další). Spoluhráč má za úkol přesně uhádnout, jaký pojem je popisován. Hádat může pouze spoluhráč. Tým může za daný limit 60 sekund hádat i více pojmů. Kartičku s termínem, který dvojice uhádne, si dává stranou a počítá ji jako bod. Po uplynutí limitu 60 sekund popisuje a hádá zase další dvojice hráčů. Konec kola nastane, když jsou uhádnuté a rozebrané všechny kartičky.

Potom může navázat druhé kolo, kdy se ty samé pojmy (kartičky) hádají na základě pantomického předvedení. Časový limit je opět 60 sekund pro jeden tým.

Navazovat se může ještě třetím kolem, kdy se pojem hádá pouze na základě jediného slova s tím, že použitá slova ani kořen nesmí být použity (např. „kmoťr“ → mafie).

Vyhrává tým, který má nejvíce bodů (uhádnutých pojmů).

Při zadávání je důležité žákům zdůraznit, že nejde jen o typy korupce, ale že některé z jevů jsou na hraně (aby nepovažovali např. lobbying za korupci, protože forma lobbyingu pouze někdy slouží jako prostředek, jak korupci provádět, lobbying sám o sobě korupcí není). Hru je vhodné hrát následně po výkladu výše uvedených typů korupce a souvisejících jevů.

Cvičení 3: Analýza přidružených jevů

Čas: 10 min (vypracování) + 5 min (diskuze), práce ve skupinkách po cca 4–5 lidech. Pomůcky: tužka, papír, přístup na internet.

Cíl: Aktivní pochopení jevů doprovázejících korupci, pochopení odlišností.

Žáci mají za úkol vytvořit/nalézt definici následujících pojmů:

- > Netransparentní lobbying
- > Klientelismus
- > Nepotismus
- > Střet zájmů

Následně bude jejich úkolem dohledat korupční kauzu, kde byl tento jev zneužitý, a popsat jeho konkrétní mechanismy na základě této kauzy.

Cvičení lze rozšířit o zadání, kdy je úkolem žáků zároveň identifikovat možná řešení.

Možné kauzy jsou uvedené v textu u jednotlivých jevů.

3.5 Korupce v ČR

V této kapitole představíme podrobnosti o korupci v ČR, respektive o aktuálních problémech a rizicích, rozsahu, měření a trestní stránce věci.

3.5.1 Problematické oblasti

Zde představujeme oblasti, ve kterých se korupce v ČR nejvíce kumuluje, či je v nich nejproblematictější.

- > Systematická korupce, napojení podnikatelské sféry na politiky (často skrze zakázky, př. ČEZ a emisní povolenky, či zbrojař Háva a zakázky ministerstva obrany)
- > Výrazně zkorumpované veřejné zakázky (psaní zakázek „na tělo“, znormalizování „provizí“ za zprostředkování)
- > Tunelování bank a fondů (př. kauza Knetig či odsouzený Antonín Moravec – první bankovní tunel z počátku 90. let)
- > Černé financování politických stran (souvisí s tunelováním veřejných zakázek)
- > Tunelování evropských dotací (př. region Jihozápad, Středočeský kraj)
- > Nedostatečné došetřování kauz, ohrožení nezávislosti policie, státního zastupitelství a soudnictví (př. kauza Čunek)
- > Nedostatečné vyvozování osobní a hmotné odpovědnost (př. kauza Promopro)
- > Netransparentnost (např. financování politických stran či hospodaření podniků s majetkovou účastí státu či samospráv)
- > Přelévání peněz přes několik prostředníků a účtů u zahraničních finančních ústavů (což způsobuje nesnáze při vyšetřování) (př. privatizace Mostecké uhelné)
- > Tolerance drobné korupce (vytváří podhoubí k velké korupci)

3.5.2 Míra vnímané korupce

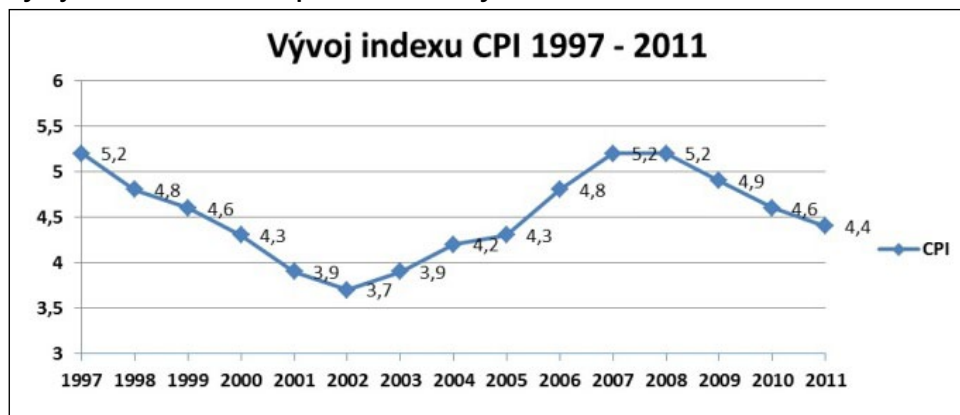
Měří ji mezinárodní výzkum Transparency International, který každoročně probíhá přibližně ve 180 státech světa. Míra korupce vyjadřuje vnímání rozsahu a závažnosti korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky. Nevypovídá tedy o reálném stavu, ale o přesvědčení zástupců podnikatelské sféry, analytiků a odborníků, na základě jejichž hodnocení se index sestavuje, o stavu korupce v dané zemi. Výzkum je vhodný zejména pro mezinárodní srovnání. Česká republika se v roce 2011 propadla na 57.–59. místo světa (příčku sdílí s Namibií a Saúdskou Arábií). Vnímání korupce je silně ovlivněno kulturou, etikou, politikou a médií každé země. Problémem je dlouhodobé zhoršování pozice a umístění ČR na chvostu vyspělých států. **V následující tabulce je přehled umístění vybraných států v roce 2011.** Rozsah hodnocení je následující: 10 (téměř bez korupce) až 0 (vysoká míra korupce).

Index vnímání korupce 2011 – vybrané státy

Pořadí	Stát	Index
1.	Nový Zéland	9,5
2.–3.	Dánsko, Finsko	9,4
14.	Německo	8,0
20.	Francie	7,0
41.	Polsko	5,5
54.	Maďarsko	4,6
57.–59.	ČR	4,4
	Namíbie	4,4
	Saúdská Arábie	4,4
75.	Rumunsko	3,6
143.	Rusko	2,4
152.	Ukrajina	2,3
182.–183.	Severní Korea	1,0
	Somálsko	1,0

Zdroj: *Transparency International, 2012*

Vývoj indexu vnímání korupce v ČR mezi lety 1997-2011

Zdroj: Transparency International – ČR, 2012

Vnímání korupce se zjišťuje také pomocí výzkumů veřejného mínění. Obecně platí, že lidé v ČR považují korupci za stále výraznější problém a vnímají její rozrůstání.

Výzkum veřejného mínění o vnímání míry korupce z března 2011 ukázal, že:

- > 60 % populace spatřuje nárůst míry korupce oproti období před 10 lety
- > většina dotázaných je přesvědčena o zapletení velké části politiků do korupce
- > nejvyšší míra korupce je veřejností vnímána v politických stranách, ústřední státní správě a na stavebních úřadech

Zdroj: Michael Smith, Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2011

Zajímavá jsou také data z výzkumu mezi podnikateli, který provedla agentura GfK v roce 2011. Z respondentů (podnikatelé) se s možností uplácet setkala 44 % podnikatelů (tedy méně než polovina). Následující tabulka ukazuje, kde se respondenti, kteří měli možnost uplácet, s korupcí setkali.

Výzkum: Kde se podnikatelé setkali s korupcí

Prostředí	Ano
Soukromá firma	37 %
Úřady (úřední výkony, žádosti, potvrzení)	33 %
Zadavatel výběrového řízení	32 %
Státní instituce	26 %
Ministerstva	12 %
Policie	7 %
Soudnictví	6 %
Zdravotnictví, nemocnice, lékaři	4 %
Jiné	6 %
Neví, bez odpovědi	5 %

Zdroj: GfK, 2010

3.5.3 Počet trestných činů souvisejících s korupcí

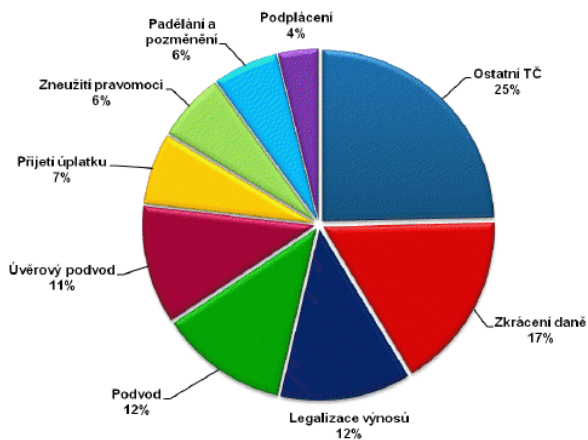
Téma trestnosti spojené s korupcí lze zahájit následující otázkou:

Existuje podle vás trestní čin korupce?

Trestní čin korupce neexistuje. V trestním zákoníku je ovšem několik trestných činů, za které je postihováno jednání označované jako korupční.

Těmito trestnými činy se zabývá především tzv. protikorupční policie (Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality Policie ČR), která vyšetřuje úplatkářství, pletichy ve veřejné soutěži, úvěrové či dotační podvody, zneužití postavení veřejného činitele, zpronevěru, nebo porušování povinností při správě cizího majetku. Tento speciální policejní útvar existuje od roku 2001. Za rok 2010 se protikorupční policie zabývala 86 spisy a stíhala 94 osob. Následující graf ukazuje statistiky podílů jednotlivých typů vyšetřovaných trestných činů v ČR za rok 2010.

Prověřované trestné činy 2010

ÚOKFK SKPV I Vyhodnocení činnosti za rok 2010

Zdroj: ÚOKFK SKPV, 2010

3.6 Trestnost a postihy

Pro vyšetřování korupce je v ČR klíčový Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, který vyšetřuje úplatkářství, pletichy ve veřejné soutěži, úvěrové či dotační podvody, zneužití postavení veřejného činitele, zpronevěru, nebo porušování povinností při správě cizího majetku. Funguje od roku 2001 a pro ilustraci objemu agendy se tato tzv. „protikorupční policie“ v roce 2010 zabývala 86 spisy a stíhala 94 osob.

Co se týká legislativy, v českých zákonech neexistuje trestní čin korupce. Zde uvádíme přehled trestných činů souvisejících s korupcí, skrze něž se korupce odehrává a za které se trestá. Studenti si mnohdy nejsou trestnosti vědomi, je proto vhodné jim trestné činy z trestního zákoníku představit.

A) Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

> Úplatkářství

- Přijetí úplatku (§ 331)
- Podplácení (§ 332)
- Nepřímé úplatkářství (§ 332)

B) Trestné činy proti majetku

- > Zpronevěra (§ 206)
- > Podvod (úvěrové, daňové, dotační...) (§§ 211–212)
- > Porušování povinností při správě cizího majetku (§ 220)
- > Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256)
- > Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257)
- > Pletichy proti veřejné dražbě (§ 258)
- > Zneužití informace a postavení v obchodním styku (§ 255)

C) Trestné činy úředních osob

- > Zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329)
- > Maření úkonů úřední osoby z nedbalosti (§ 330)

4 Příčiny a důsledky

V této kapitole přiblížíme příčiny a důsledky korupčního jednání. Je vhodné se studenty diskutovat.

4.1 Motivace ke korupci

Ke korupci vede vždy snaha o osobní zvýhodnění. Může jít o získání peněz, hmotného majetku, poskytnutí výhody (př. zkrácení čekací lhůty na operaci či přijetí na školu) apod. V některých případech již nejde jen o individuální činnost, ale kolem korupce a podvodů se vytvoří celý systém zahrnující řadu osob (v některých případech mezi ně patří i ty instituce, které by měly korupci a korupčníky vyšetřovat).

Důležité je uvědomit si, že prvotní motivací osoby korumpující je získat „něco navíc“ nečestným způsobem, protože považuje svou situaci za nedostatečnou. To souvisí i se širším pojetím vnímání osobní spokojenosti a potřeb jedince. Při rozboru je vhodné vrátit se k definici korupce z úvodu.

4.2 Důsledky ze systémového hlediska

Korupce je ze sociologické perspektivy chápáno jako patologické chování. Vztahuje se k němu termín „anomie“, který rozpracovali především dva významní sociologové Émile Durkheim a Robert King Merton. Studentům, kteří se zajímají o sociologii, lze zadat práci či referát zpracovat a ostatním představit tyto teorie.

Proč je korupce špatná

- > Poškozuje obecní zájem na úkor partikulárních zájmů jedinců či skupin.
- > Porušováním pravidel nahlodává morálku, důvěru, etiku a hodnoty ve společnosti. Čím je morálka ve vztahu ke korupci nižší, tím spíše se občané chovají korupčně: když vidí korupci u předních představitelů státu, významně klesá jejich motivace chovat se korektně, dle hesla „Když kradou oni, proč bych já nemohl/a“. Zároveň pokud se takto „motivovaná“ osoba dostane do rozhodovací funkce, bude výrazně náchylnější k tomu opakovat korupční jednání i v rámci svěřené funkce.
- > Je nefér a omezuje právo na stejné zacházení či přístup ke statkům a zdrojům.
- > Korupce vede k rozkrádání veřejných peněz, které potom jinde chybí, a je třeba vybrat na daních o to víc. Jde přitom o peníze nás všech, včetně studentů (platí minimálně spotřební daň).
- > Paralyzuje ekonomiku a to i v mezinárodním měřítku. Výrazně poškozuje spravedlivou soutěž na trhu. Zahraniční investoři odcházejí či nechtějí v zemi investovat, protože míra korupce znemožňuje, zesložituje a prodražuje jejich podnikání. Ve výzkumu Americké obchodní komory byla korupce hlavní překážkou pro zahraniční podnikatele, kteří uvažovali o vstupu na český trh. Také dochází k odtékání financí mimo legální oblast
- > Korupce vytváří netransparentní paralelní struktury mimo oficiální organizace a hierarchie, podporuje vznik skrytých utajených sítí a mafií.
- > Vytváří podhoubí pro organizovaný zločin, se kterým je často spojená (př. mafiánský kmostr František Mrázek).

- > V rozsáhlém měřítku znemožňuje čestné zajišťování i těch nejběžnějších potřeb (nákup potravin, zařazení dítěte do školky, složení zkoušek). Korupce má efekt spirály – čím je rozšířenější, tím více chce krmít a rozlézá se do dalších oblastí. Postihuje především oblasti s nedostatkovými službami či zbožím.

Pro vysvětlování negativních dopadů lze využít analogii s dopravními předpisy: pokud je budeme porušovat, možná se dostaneme do cíle rychleji; pokud by ale předpisy začali porušovat i všichni ostatní, celý dopravní systém zkolabuje a my nejen že nikam nedojedeme včas, ale ještě do nás nejspíš někdo nabourá.

Cvičení 4: Strom problémů

Čas: 15 min, práce ve skupinkách po cca 4–5 lidech. Pomůcky: větší papír, fixa.

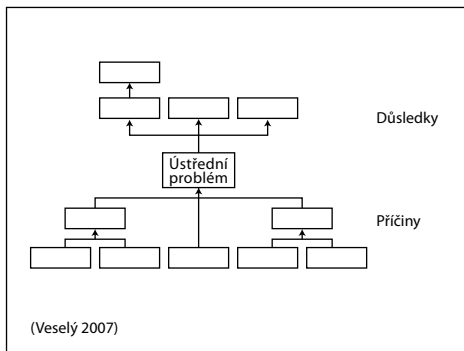
Cíl: Identifikace příčin a důsledků korupce, strukturace vývoje problému.

Zadejte studentům, ať se pokusí nakreslit tzv. strom problémů. Jde o grafické znázornění příčin a důsledků ústředního jevu (tímto jevem je zde „Vysoká míra korupce v ČR“). Nejprve je třeba definovat negativní výroky spojené s problémem. Do spodní části (kořenů) mají studenti vkládat příčiny korupce, do horní části (koruny) potom důsledky. Nakreslené stromy problému si okomentujte. Můžete navázat rozebíráním možných řešení.

Strom problémů - postup

- Formulace negativních výroků k dané oblasti (problematicke)
- Seskupení podobných nebo příbuzných tvrzení a jejich převedení na přibližně podobnou úroveň obecnosti
- Identifikace klíčového problému
- Zhodnocení všech ostatních výroků a jejich rozčlenění na příčiny a důsledky problému
- Uspořádání důsledků a příčin a jejich vzájemné porovnání
- Zhodnocení, zda nechybí nějaká tvrzení a jejich doplnění
- Kontrola celkové logiky stromu

(Veselý 2007)

Zdroj: Veselý: Metody a heuristiky, 2007

5 Řešení

Základní tezí je to, že korupce je nelegální, nemorální a nevýhodná. Cesty řešení jsou v obecné rovině dvě: korupci preventivně předcházet, a pokud už se stane, tak ji represivně potrestat. Korupce je v určité míře přítomná v každé společnosti a není možné ji vymýtit úplně. Lze jí ale velmi výrazně redukovat. Zde proto přinášíme shrnutí možných cest řešení.

5.1 Možnosti systémové minimalizace

Pro minimalizaci korupce existují dvě cesty: preventivní, která stojí na principech netolerování a předcházení korupce (př. kodexy politiků, morálka, odmítání korupce, nastavení pravidel a zákonů), a represivní, která se zakládá na tom, že se trestá porušení nastavených pravidel (vyšetřování korupce a následné sankce, vyvozování osobní i finanční odpovědnosti). Důležitý je systémový přístup, který by měl pokrývat rovnoměrně všechny potřebné oblasti. Zde je obecné schéma:

Schéma systémového přístupu k minimalizaci korupce

Prevence	Represe
<ul style="list-style-type: none">> Morální integrita občanů, odsudek a odmítání korupce> Nastavení pravidel (zákony) a trestnost (kodifikace anomálie korupčního chování)> Strategická minimalizace (protikorupční strategie)> Osvěta občanů, podpora preventivních opatření> Ochrana oznamovatelů korupce	<ul style="list-style-type: none">> Nezávislost vyšetřování> Efektivní postihování a došetřování kauz (orgány činné v trestním řízení – policie, státní zastupitelství, soudy)> Oznamování korupce> Spolupráce občanů s orgány činnými v trestním řízení (podávání svědectví u soudu apod.)> Vyvozování osobní a finanční zodpovědnosti

Zdroj: *Autorka*

Cvičení 5: Jak řešit korupci

Čas: 10 min, práce ve skupinkách po cca 4–5 lidech.

Pomůcky: tužka a papír, tabule.

Cíl: Přemýšlení nad možnostmi minimalizace korupce a efektivností těchto řešení.

Studenti mají za úkol napsat na papír možná řešení korupce, které je napadají. Všechny skupinky nejprve jednotlivě a posléze společně ve třídě potom dají dohromady jednotlivé nápady a pokusí se je seřadit dle důležitosti, efektu a proveditelnosti. Na konci následuje hromadná diskuze o tom, jaká opatření by měla být přijatá a proč.

Zadání lze upravit i jako úkol na příští hodinu, kdy budou mít studenti prostor připravit se doma a vytvořit si na základě dohledaných informací kvalitnější argumentaci.

Jako možný dokument pro hodnocení může posloužit protikorupční strategie vlády, kterou mohou studenti zanalyzovat (jejím hlavním negativem je absence prioritizace opatření).

5.1.1 Konkrétní příklady

Lobbing a etické kodexy

Regulace lobbingu a přijetí etických kodexů zvyšují transparentnost na úrovni rozhodovatelů (zpravidla poslanců a senátorů, ale i zástupců na úrovni samospráv). Informace o lobbingu jsou uvedené výše. Etické kodexy jsou soubory pravidel, kterými by se měli řídit v politické sféře poslanci, senátoři a lobbisté. Etický kodex poslance sepsalo např. občanské sdružení Naši politici, ale z oslovených politiků jej přes jeho obecnost podepsalo necelých 200 osob. Přísnou regulaci zavedla Obamova administrativa po přehmatech Bushovy vlády – nyní funguje pro profesionální lobbisty povinnost vykazovat své příjmy a majetek svůj i svých rodinných příslušníků. Profesionální lobbisté jsou zaměstnanci lobbistických agentur a dostávají plat. V ČR takového agentury také existují, ale je jich dosud málo a lobbují často osoby, které znají prostředí a v politice se pohybují dlouho (často k tomu využívají také své konexe z bývalých politických či byznys postů).

Veřejné zakázky

Cestou ke snížení korupce u veřejných zakázek je maximální transparentnost a kontrola. Zde je přehled jednotlivých kroků vycházejících z praxe USA, z nichž většinu obsahuje i významná novela zákona o veřejných zakázkách přijatá vládou premiéra Nečase a platná od 1. 4. 2012.

- > Před zakázkou proběhne monitoring trhu, díky kterému zjistíme, jací jsou na trhu dodavatelé a zda jsou schopni dodat to, co potřebujeme.
- > Nechat zpracovat oponenturu zadávací dokumentace (běžné v USA, v ČR nikoli).
- > Využívat předběžné oznámení o zakázce, díky němuž budou potenciální dodavatelé dopředu vědět, že se zakázka bude vypisovat a mohou se proto poté přihlásit do soutěže.

- > Osloví se všichni potenciální dodavatelé na trhu, že je veřejná zakázka vypsaná a jsou vybidnuti, aby se do tendru přihlásili.
- > Pokud se nepřihlásí očekávaní uchazeči, kteří se na trhu pohybují a měli by být schopni zakázku realizovat, aktivně se zjišťuje, proč se do soutěže nepřihlásili a zda jim nastavené kvalifikační podmínky nepřišly diskriminační (to je dnes v ČR velmi častý způsob, kterak se zakázky „šijí na míru“ předem vybrané firmě). (Tento přístup je běžný v USA, v ČR nikoli.)
- > Zveřejňuje se maximum informací na webu:
 - zadání (zadávací dokumentace, využívání předběžného oznámení o veřejné zakázce)
 - vítěz (smlouva, vlastnické struktury atp.)
- > Nevyužívají se nejkratší zákonné lhůty (Např. stavba nové budovy Technické univerzity v Brně byla vypsaná den před Vánoci a byla stanovena nejkratší zákonná lhůta, čímž se velmi výrazně snížila možnost, že by se do soutěže o zakázku přihlásil někdo jiný, než předem vytipovaný uchazeč.)
- > Zadavatelé se zajímají nejen o vybrání vítěze, ale také o průběh zakázky a naplnění potřeb a stanoveného cíle.

5.2 Budování integrity

Integrita je morální, čestný a neměnný postoj jedince a konzistentnost jeho hodnotového systému. Morálka a vzájemná důvěra jsou nosnými pilíři demokracie. Pro demokracii nahodanou rozbujelostí systémové i malé korupce, jako je tomu v ČR, je o to důležitější tyto pilíře podporovat. Integrita občanů souvisí s výše uvedenou preventivní oblastí minimalizace korupce.

Ze zkušeností na českých středních školách jsme bohužel prokázali u studentů velmi častý výskyt pokřivených morálních hodnot a schvalování, či přímo ochotu k zapojování se do korupčního jednání. Tato situace má pochopitelně hlubší kořeny a souvisí s výchovou a hodnotami vštěpovanými nastupující generaci. Vzhledem k identifikovaným problémům je o to významnější budovat u studentů (i široké veřejnosti) integritní morální postoje. K tomuto cíli by měla přispět i příručka, kterou držíte v ruce, a konkrétní informace a návrhy diskuzí a aktivit, které navrhuje.

Zajímavé je diskutovat se studenty o sporných situacích uvedených v kapitole 6.2, které ukazují, za jakých okolností jsou studenti ochotni se dopustit korupčního jednání, či jej tolerovat. Zkušenosti z praxe ukazují, že tzv. velkou korupci (bývá často ve spojení s politiky) studenti i veřejnost odsuzují, u té malé, která může přinést jim osobně konkrétní výhodu, ovšem tolerují. Tato situace a pokřivený hodnotový rámec většiny společnosti potom vytváří podhoubí pro velkou systémovou korupci, protože pakliže jedinec preferuje krátkodobé osobní obohacení či zvýhodnění oproti čistému svědomí a morální integritě, v situaci, kdy bude zastávat rozhodovací pozici (např. na úřadu či v politice), snáze svou pozici zneužije a ve výsledku se tak může aktivně zapojit do velké korupce.

5.2.1 Co můžu dělat já

Nebát se a nekrást. Nechovat se korupčně: nedávat úplatky (a „pozornosti“), nepřijímat je, ani nijak jinak nezneužívat veřejné funkce a statky (nebo konexe na ně) k soukromému prospěchu. Pevný osobní postoj a čest je základem.

Požádat o pomoc. Nejste-li si jistí, jak přesně postupovat při podezření na korupční jednání, či chcete-li své podezření dobře zpracovat do trestního oznámení či žaloby, obraťte se na policii, protikorupční linku 199 či protikorupční neziskové organizace, které poskytují právní pomoc (např. Transparency International, Oživení).

Podat trestní oznámení. Máte-li dostatečně silné a zdokumentované podezření, můžete se sami obrátit na policii či státní zastupitelství s trestním oznámením.

Komunikovat s volenými zástupci. Poslanci, senátoři a zástupci místních samospráv jsou našimi volenými reprezentanty a máme právo se jich ptát na politické kroky a opatření, které podnikají. Využít lze návštěvní hodiny, interpelace, podávání stížností či komunikace přes email.

Volit neúplatné politiky. Demokracie umožňuje ovlivňovat složení volených zástupců. Je třeba věnovat pozornost výběru těch, kterým dáme hlas a delegujeme tím na ně pravomoc rozhodovat o svěřených úkolech a správě věcí veřejných.

Kandidovat ve volbách. Každý občan má nezadatelné právo kandidovat ve volbách a usilovat o dosažení mandátu, z něhož bude moci rozhodovat o správě věcí veřejných a aktivně naplňovat své představy o dobrém vládnutí v praxi.

Podporovat systémová řešení. Pro efektivní snižování míry korupce je třeba přijmout komplexní soubor reforem obsahující opatření v oblasti prevence, podpory odhalování nepravostí i důslednosti vyšetřování.

Zapojit média. Medializace kauzy může zvýšit tlak na její řešení, kontaktování médií dříve než policie ale maří možnost opatřit důkazy nutné pro vyšetření podezření. Na média je proto vhodné se obracet až po využití všech standardních postupů (především spolupráce s orgány činnými v trestním řízení).

Podpořit protikorupční organizace. Watchdogové organizace dlouhodobě usilují o prosazování systémových řešení, které zvyšují transparentnost státní správy, kontrolují veřejnou správu a omezují prostor pro korupci. Lze je podporovat jak finančně, tak dobrovolnou prací, propagací apod.

Aktivně se zapojit. Každý se může zapojit do občanských aktivit, komunikovat s úředníky a politiky i v průběhu volebního období a ptát se jich, podporovat zavedení etických pravidel ve svém zaměstnání či kandidovat ve volbách.

Zdroj: Respekt institut

Cvičení 6: Starostova manipulace

Čas: 5 min, samostatná práce.

Pomůcky: tužka a papír, internet.

Cíl: Identifikovat konkrétní možnosti postupu ze strany občana při řešení korupce.

Výchozí modelová situace bude studentům daná: Dozvěděli jste se, že zástupce starosty ve vašem bydlišti zmanipuloval veřejnou zakázku tak, aby ji nemohl vyhrát nikdo jiný, než firma jeho manželky. Jak zareagujete a jak konkrétně budete postupovat?

Např. na jaké organizace se studenti obrátí, jaké informace jim poskytnou, jak jim mohou protikorupční organizace pomoci atd. Studenti mají na zpracování 15 minut, k práci mohou případně využít i internet (potom stanovit časová limit na 15 min), lze zadat i za domácí úkol. Výsledky a své návrhy pak v diskuzi představí ostatním.

Cvičení 7: Kauza z okolí

Čas: 90 min, práce ve skupinkách po cca 4–5 lidech.

Pomůcky: velký papír (A2), fixa.

Cíl: Identifikovat a prakticky si vyzkoušet konkrétní možnosti postupu ze strany občana při řešení korupce. Zjistit, že situaci lze řešit.

Studenti mají za úkol nalézt korupční kauzu či podezření na korupci ve svém okolí (nejlépe v lokalitě v okolí školy), zjistit maximum informací a situaci rozebrat. Následně po diskuzi ve třídě vytvořit soubor kroků, které mohou podniknout (např. jít za aktéry a ptát se jich, požádat o informace atd.), a tyto kroky učinit.

Ideálním vyústěním by byly konkrétní výstupy. Popis postupu a případných nesnází lze popsat v unikátním článku ve školním časopise.

5.3 Whistleblowing

Pro stíhání i předcházení korupce je důležitá tzv. podpora oznamovatelů korupce. Pojem vychází z anglického „whistleblower“, tedy „ten, který píská na píšťalku“ jako fotbalový rozhodčí, když vidí na hřišti faul. Whistleblower či oznamovatel je tedy „bývalý nebo stávající zaměstnanec, který je na svém pracovišti svědkem závažných nelegitímních, neetických nebo nezákonných praktik, prováděných se souhlasem nadřízených, a informuje o nich osoby nebo instituce, které mohou sjednat nápravu“ (Transparency International – ČR podle Near a Miceli³).

Whistlebloweri jsou díky svému působení v organizaci, kde se nekalé praktiky dějí, většinou prvními, kdo se o těchto praktikách dozví. Rozhodnou-li se situaci řešit, měli by v oznamování nekalých praktik postupovat podle principu subsidiarity (tzn. řešit situaci primárně s nejbližším nadřízeným a teprve pakliže u něj neuspěje, obrátit se na jeho nadřízeného, příp. na nadřízeného nadřízeného atd.). Podporou oznamovatelů je možné situaci podchytit včas a zamezit rozšíření problému. Problémy, o nichž oznamovatelé informují, dopadají negativně na veřejnost a jejich zamezením je tedy hájen veřejný zájem.

Situace oznamovatelů je ovšem složitá, protože nekalých praktik se zpravidla dopouštějí jejich nadřízení, což může mít pro oznamovatele tyto důsledky:

- > Nebude vyslyšen.
- > Bude následně šikanován na pracovišti, nebo mu bude vyhrožováno.
- > Bude čelit obvinění z donášení, namísto odměny za zamezení nekalých praktik.
- > Bude vyhozen z práce.
- > Při vynesení či zveřejnění určitých informací na něj může být podána žaloba ze strany zaměstnavatele (v některých případech i státu).

Tato rizika jsou poměrně značná a je proto třeba oznamovatele chránit. Tuto funkci mají zákony o ochraně oznamovatelů, plní ji ale také nestátní neziskové organizace. V ČR dosud takovýto zákon neexistuje, nicméně je aktuálně (rok 2012) vytvářen. Oznamovatele podporují především neziskové organizace Transparency International, Oživení či speciálně na tento problém zaměřené občanské sdružení WB (www.wbos.cz). Ze zahraničních předobrazů lze vzít za příklad USA, kde je v platnosti kvalitní zákon o ochraně oznamovatelů (Whistleblower Protection Act), zároveň je hájí profesionální nezávislá organizace Government Accountability Project, která hájí oznamovatele v případech, kdy jsou i navzdory zmíněnému zákonu někteří oznamovatelé perzekvováni (např. známý případ Thomase Drake, bývalého specialistu National Security Agency).

Nejznámějším oznamovatelem v ČR je bývalý ředitel Státního fondu životního prostředí Libor Michálek, který po zjištění manipulace zakázek ze strany Martina Knetiga, poradce Michálkovi nadřízeného ministra Pavla Dobeše, situaci řešil nejprve s nimi, když neuspěl, obrátil se na premiéra Petra Nečase a ministra vnitra Radka Johna, ve výsledku spolupracoval s policií a kauzu zveřejnil v médiích. Celý případ se stále vyšetřuje. Jeho dopady byly takové, že Libor Michálek byl odejit (dnes dělá řadového zaměstnance), stal se terčem útoků politiků i veřejnosti a byl vláčen médii (což je u whistleblowerů obvyklé). V pozicích nezůstali ani Martin Knetig a Pavel Drobil, druhý jmenovaný ovšem stále zastává vysoké funkce v ODS⁴. České whistleblowerology oceňuje a podporuje také Nadační fond proti korupci⁵.

3 Definice a doprovodné informace jsou dostupné na WWW: www.transparency.cz/whistleblowing (10. 4. 2012).

4 Podrobnosti o kauze naleznete v analýze Respekt institutu zde: www.zaostrenonakorupci.cz/category/kauzy/kauza-sfzp.

5 Podrobnosti naleznete zde: www.nfpk.cz/cz/oznamovatele.

5.4 Protikorupční desatero – minimum pro volby do obecních zastupitelstev 2010

1. Nepokradeš a pokrástí nenecháš majetku veřejného

Veškeré škody způsobené na majetku obce budou prošetřovány škodní komisí za účelem identifikování odpovědné osoby a vymožení škody zpět do majetku obce.

2. Nebudeš o veřejných záležitostech v tajnosti rozhodovati

Veškeré rozhodování zvolených zástupců bude otevřeno občanům, aby se mohli aktivně podílet na správě věcí veřejných ve své obci a dohlížet na naplňování veřejného zájmu.

3. Hlasu svých kritiků v obecních médiích zazníti dovolíš

Veškerá veřejná média provozovaná anebo placená obcí budou otevřena všem zastupitelům i občanům pro vyjádření jejich názorů.

4. Zájmy veřejné nad statky a zájmy své soukromé vždy ctíti budeš

Zastupitelé budou vždy jednat a rozhodovat ve veřejném zájmu, budou dodržovat etické principy vymezené v přijatém etickém kodexu.

5. O majetku veřejném vždy otevřeně a hospodárně rozhodovati budeš

Nemovitý majetek bude prodáván a pronajímán pomocí otevřených výběrových řízení. Bude zveřejněn přehled nemovitostí vlastněných obcí.

6. Nezatajíš žádných smluv uzavřených jménem obce

Všechny uzavírané smlouvy budou veřejně přístupné na internetu, s vyjmutím pouze zákonem chráněných informací.

7. Obchodní společnosti obce vždy jako statky veřejné chápati budeš

Hospodaření obchodních společností ve vlastnictví obce bude otevřené veřejné kontrole a bude podléhat stejným pravidlům jako hospodaření obce.

8. Rozpočet obce srozumitelným učiníš a jeho pravidla ctíti budeš

Srozumitelná a přehledná rozpočtová dokumentace zajistí kvalifikované rozhodování zastupitelů o rozpočtu a umožní veřejnou kontrolu jeho dodržování.

9. Zakázky obce trhu volnému otevřeš a pletich v soutěžích veřejných se vystříháš

Budou zveřejněny všechny informace o plánovaných, vyhlášených, probíhajících i ukončených zakázkách. V zájmu hospodárnosti budou zakázky zadávány na základě otevřené a spravedlivé soutěže.

10. Dotacemi účelně a spravedlivě místním spolkům občanským pomáhati budeš

Budou zveřejňovány všechny informace o dotačních řízeních a přidělených dotacích. Rozdělování dotací bude probíhat podle závazných a jasných pravidel.

Zdroj: Oživení (www.bezkorupce.cz/desatero)

Cvičení 8: Protikorupční desatero

Čas: 10 min, práce ve skupinkách po cca 4–5 lidech.

Pomůcky: velký papír (A2), fixa, případně internet.

Cíl: Zamyslet se nad souborem protikorupčních pravidel, které by měly být dodržovány. Uvést tato pravidla v platnost na půdě školy a pokusit se je šířit do okolí.

Zadání úkolu:

Ve skupinkách navrhnete a sestavte protikorupční desatero, podle kterého by se měli řídit:

A) politici

B) všichni občané (lze příp. vztáhnout jen na studenty)

Při zpracování je možné využít pro inspirace zdroje z internetu. Návrhy na jednotlivé body desatera budou žáci následně prezentovat, vysvětlovat potřebu každého opatření a jeho dopad. Skupinky se navzájem doplňují. Lze hlasovat o nejdůležitějších 10 bodech ze všech, které jednotlivé skupiny navrhly. Po představení všech návrhů se studentské desatero porovná s výše uvedeným desaterem od přední české protikorupční organizace Oživení.

6 Diskuze – budování argumentů

Diskuze může probíhat buď hromadně v celé třídě (pak je třeba diskutovat opravdu se všemi a nechat studenty diskutovat spolu navzájem), nebo v debatních týmech. V debatních týmech studenti dostanou za úkol na danou problematickou korupční situaci vytvořit soubor argumentů, jeden tým hájí morální jednání, druhý korupční. Cílem je přesvědčovat ostatní/svého oponenta. Zbytek třídy je v roli hodnotitelů a na základě předložených argumentů na závěr hlasuje, který tým předvedl přesvědčivější výkon.

Na reakce studentů na situace je ale třeba se dopředu připravit, studenti zpravidla při osobním zisku nemají problém s korupcí a cvičení by mohlo vyznít tak, že korupce je normální a pozitivní. U každé situace tak proto v odrážkách uvádíme některé z možných protiargumentů.

1) Chcete se dostat na univerzitu, ale obáváte se, že neuděláte přijímací zkoušky. Vaši rodiče se obávají také a zvažují proto, že zajdou do školy a přimluví se za vás. Děkan je bývalým spolužákem vašeho otce, tak si říká, že se za ním zastaví „Víš co, ten náš mladej by chtěl k vám na školu...“. Jak budete reagovat a argumentovat na návrh rodičů?

- > Morální odsudek nabídky
 - jde o porušení pravidel a narušení rovných šancí pro všechny
 - student se přeci může na přijímací zkoušky naučit (stejně jako ostatní)
 - rodiče děti milují, ale neměli by překračovat hranice
- > I přes podvedení přijímacích zkoušek bude nutné plnit studijní povinnosti – bude takovýto student schopen se na škole udržet?
- > Ponese s sebou úzus, že je normální obcházet přijímací zkoušky
 - kauza Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni a diplomy pro Ivanu Řápkovou nebo Stanislava Grosse
 - pokud podobným způsobem podplatí celé studium (potažmo titul) systém se ještě nahlodává tím, že ti lidé ve výsledku neumějí svůj obor a pak dochází ke špatnému fungování státu
- > Při systematickém podvádění na škole degraduje titul, absolventi školy potom mají kvůli nedůvěře ve znalosti problém získat zaměstnání (což se reálně děje absolventů FPr ZČU).
- > Může dojít k odebrání titulu a zdiskreditování vlastní osoby.
- > Jak obhájíte pozici kamaráda, který se takto na školu dostane a vy ne?

2) Jste spolujezdec sourozence. Řidič udělá chybu a zastaví na zákaz zastavení. Dopravní policista mu dává pokutu a nabízí buď 1000,- na bloček, nebo 800,- (je jasné, že jemu do kapsy). Co uděláte?

- > Odmítnutí úplatku: byla to chyba řidiče a je správné za ni nést odpovědnost.
- > Zapsání služebního čísla policisty a podání stížnosti. Následuje interní kárné řízení a policista může být potrestán (např. poměrně využívaná srážka 25 % platu po dobu 3 měsíců). Po podání stížnosti se lze domáhat výsledků skrze zjištění, zda došlo ke kárnému postihu.
- > Pokud policista odmítá postupovat dle těchto kroků (např. odepírá poskytnout své číslo či trvá na korupčním jednání), můžete na něj zavolat jiného policistu. Pakliže ani přivolaný policista nepomůže v řešení situace (např. jsou známí a vzájemně se kryjí), můžete zavolat republikové policisty, kteří mají větší odstup a i jezdí v namixovaných hlídkách tak, aby byl v posádce někdo z jiného okresu.
- > Medializovat kauzu.
- > Argumenty: policista je za výkon svého povolání placený, navíc získává bonusy (zdravotní, lázně, školení, pobyty, vyšší standard pojištění, vyšší ohodnocení podle vysloužilých let). Jeho práce je „pomáhat a chránit“, nikoli zneužívat svého postavení pro získávání „druhého platu“ skrze úplatky.

3) Vaše babička je v nemocnici. Chcete, aby se o ni dobře starali, a víte, že v nemocnici je běžnou praxí, že se při každé návštěvě přinese něco „na přilepšenou“ doktorům a sestřám (bonboniéru, kytku, kávu, obálku/dar nemocnici...). Budete nosit tyto „pozornosti“ také?

- > Ne, jsou za to placení, je to jejich náplň práce.
- > Nemocnice navíc získává během babiččina pobytu celou výši jejího důchodu.
- > Ani poskytnout nemocnici sponzorský dar není v pořádku, pokud je poskytnutý s cílem ovlivnění člověka pobídkovým nástrojem, který je korupční.
- > Pokud by personál babičku zanedbával a neposkytoval jí dostatečnou péči, lze si stěžovat nadřízenému za nequalifikovanou/nedostatečnou péči. V případě neúspěchu je možné případ hnát až k lékařské komoře (pro neetické jednání).

4) Jste hráčem (školního/ligového dorostenského) fotbalového mužstva s ambicí jít studovat Fakultu tělovýchovy a sportu nebo být profesionálem. Vaším spoluhráčem je spolužák, který je pro družstvo spíše negativním prvkem – je pomalý, neumí dobře hrát, fauluje, při zápasech má neustále nějaké karty a kazí hru. Nasazovaný je ale proto, že jeho otec financuje dresy/kopačky/rekonstrukce stadionu... Co si o tom myslíte a jak se zachováte?

- > Spoluhráč využívá neoprávněné výhody, čímž se dostává do neférové situace oproti ostatním (což odporuje i zásadám sportu), navíc svým špatným výkonem poškozují celé mužstvo; ve výsledku ztrácí motivaci i body nejen protěžovaný hráč, ale i všichni ostatní v týmu.
- > Pokud chce otec podporovat sportovní klub, nemá za to požadovat výhody pro svého syna.
- > Je to stejný princip jako koupit si místo na kandidátce do voleb.
- > Negativa: zhoršené výsledky týmu, špatná atmosféra, pokažení vlastní kariéry
 - stížnost trenérovi a žádost o odůvodnění, proč se spoluhráči nestřídají a proč je nasazován slabý hráč
 - stížnost řediteli školy/svazu a upozornění na situaci
- > V případě přistižení při předání úplatku otce spoluhráče trenérovi:
 - stížnost řediteli školy/svazu a upozornění na situaci
 - snahy o prošetření situace a postižení dané situace – vyloučením trenéra, přezkoušení spoluhráče, zda do týmu patří.
 - nalezení nového týmu s nadějí, že to bude jiné (co když ale nebude?)
- > Argumenty: Nechám to plavat, družstvo má upravované hřiště, nové dresy, trenér novou píšťalku, mám strach z toho, že mě trenér vyhodí.
 - výsledkem: nemožnost hrát a připravovat se na kariéru (to mě přeci musí štít)
- > Pro ostatní spolužáky: chodili by podporovat své kamarády na zápasy (nebo zápasy Sparta vs. Slavie), o kterých by předem věděli, že rozhodčí schválně nepískají podle pravidel? Platili by za lístek?

5) Jste fotograf a známý vám dohodí zakázku v renomovaném časopise, kde sám pracuje na pozici obchodníka, který dojednává právě takové zakázky, jako dohodil vám. Považuje za naprosto standardní, že mu poskytnete provizi z této zakázky. Uděláte to?

- > Odmítnutí: Neexistuje důvod pro finanční ohodnocení toho, že vás pro zakázku doporučil – je to jeho pracovní povinnost a za tuto práci je normálně placený.
- > Případ klientelismu a „jánabráchovství“, který způsobuje, že nemusí být vybrán nejlepší/nejlevnější.
- > Pokud nevím, jak reagovat, obrátím se na právní poradnu (př. Transparency International nebo Oživení).
- > Obecně lepší a levnější služby získáme spíše, když poptáme více subjektů a vytvoříme zdravou konkurenci.

- 6) Dozvěděli jste se, že váš strýc celkem běžně uplácí při výkonu svého zaměstnání (při shánění zakázek, klientů, povolení atd.). Co uděláte? Budete to řešit? Oznámíte to (a příp. komu)?**
- > Příbuzný porušuje zákon (což je trestné).
 - > Neoznámením trestného činu sami porušujete oznamovací povinnost (opět trestné, ovšem ne u nejbližších příbuzných).
 - > Morálně sporné: poradit se s rodiči, promluvit se strýcem, informovat se v právní poradně (TIC, Oživení aj.), zjistit situaci ve firmě.
 - > Argument (drsný): Kdyby to byl jiný trestný čin (vražda, znásilnění, etc.) oznámili by to? Pokud ano, leží tedy hranice pro oznámení v závažnosti strýcova trestného činu?
- 7) Vaše rodina chce postavit dům, na který už koupila pozemek. Úředník na stavebním úřadě požaduje úplatek, jinak je zřejmé, že bude dělat problémy (odkládat vydání povolení atd.). Jak se zachováte a proč?**
- > Požadovat vyřízení věci v zákonné 30denní lhůtě (úředníková povinnost)
 - > Stěžovat si u nadřízeného úředníka + požadovat změnu úředníka
 - > Oficiální stížnost k nadřízené instituci
 - > Trestní oznámení (za úplatkářství)
- 8) Chcete, aby se poblíž vaší školy postavil skatepark, sepsali jste s kamarády pracně žádost o grant a žádáte od městské části dotaci. Tu ale nezískáte, protože soutěž neproběhla úplně čistě: podle vítězů dotací se zdá, že nebyly vybírány projekty, které by byly prospěšné občanům, ale projekty firem, s jejichž majiteli se zná starosta (příp. jsou předražené a mají z nich profit soukromé osoby (podnikatelé, úředníci)). Co podniknete?**
- > Lze se domáhat informací o výběrovém řízení, jeho průběhu, kritériích atd.
 - > Můžete se obrátit na své zastupitele (nejlépe ty, kteří byli v komisi přímo u rozhodování)
 - > Lze si stěžovat na Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (tzv. „antimonopolní úřad“). Při šetření zakázky se její průběh zastaví, ÚOHS má možnost nařídít zrušení zakázky a uložit zadavateli pokutu.
 - > Při indiciích korupce se lze obrátit na policii.
 - > Lze se obrátit na média a kauzu zveřejnit (ale to až po spolupráci s policií, jinak předčasným zveřejněním kauzy hrozí, že korupčníci budou varováni a nebude tak možné zajistit důkazy nezbytné k došetření kauzy).

7 Další zdroje

7.1 Monotematické publikace

20 let demokracie: Kraje, města, obce na rozcestí mezi korupcí a vládou práva. Výzkumy, analýzy a legislativní návrhy

Oživení. Autoři: Tomáš Kramár, Pavel Grošpic, Oldřich Kužílek, Martin Kameník, Lenka Petráková, 2010. Dostupné z WWW:
www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2010/01/publikace-Obce-Oziveni.pdf

Aplikace etických kodexů ve státní správě v České republice

Transparency International – ČR. Autorka: Marta Pellar, 2007. Dostupné z WWW:
www.transparency.cz/aplikace-eticky-kodexu-statni-sprave-ceske-republice

Efektivnost a transparentnost obecních obchodních společností

Transparency International – ČR. Autor: Jan Pavel, 2006.
Dostupné z WWW: www.transparency.cz/doc/vz-obecni_firmy_pavel.pdf

Etické přístupy v podnikání

Transparency International – ČR. Autor: Jiří Mandík, 2006.
Dostupné z WWW: www.transparency.cz/doc/ve-eticke-pristupy_vpodnikani.pdf

Informační materiál ke střetu zájmů

Transparency International – ČR. Autor: Vítězslav Šemora, 2007. Dostupné z WWW:
www.transparency.cz/doc/akce_a_skoleni/nabidka_kurzu/sz_info_material.pdf

Osobní odpovědnost veřejných funkcionářů: realita, nebo fikce?

Oživení, 2010. Dostupné z WWW:
www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2011/08/Osobni_odpovednost_verejnych_funkcionaruu.pdf

Otevřená data ve státní správě. Nová éra rozhodování

Nadace Open Society Fund a Otevřená společnost. Autoři: Jan Boček, Michal Berg, Petr Bouchal, Jakub Mráček, Martin Nečaský, 2012. Dostupné z WWW:
www.osf.cz/publikace/otevrena-data-ve-statni-sprave-nova-era-rozhodovani

Právev proti korupci: Praktický průvodce občana

Ekologický právní servis. Autoři: Jiří Nezhyba a kol., 2005. Dostupné z WWW:
www.eps.cz/sites/default/files/publikace/zasady_reformy_regulace_lobbingu_eps_soc_ustav.pdf

Práve m proti korupci.

Právní ochrana proti některým projevům korupce ve veřejné správě a justici

Transparency International – ČR, 2005. Dostupné z WWW:

www.transparency.cz/pravem-proti-korupci-pravni-ochrana-proti-nekterym-projevum-

Radnice bez korupce – souhrnná zpráva.

Transparency International – ČR, 2006. Dostupné z WWW:

www.transparency.cz/radnice-korupce-souhrnna-zprava

Transparentní procesy v politickém rozhodování.

Sborník textů k problému korupce politických představitelů.

Transparency International – ČR. Autoři: David Ondráčka, Adriana Krnáčová, Michal Štička,

Petr Kolář, Petr Prchal, 2006. ISBN: 80-903032-7-7. Dostupné z WWW:

www.transparency.cz/transparentni-procesy-politickem-rozhodovani-sbornik-textu-k-

Transparentnost systému veřejných zakázek v ČR

Oživení. Autoři: Martin Kameník (ed.), 2011. ISBN 978-80-904829-3-7

Dostupné z WWW:

www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2011/06/Transparentnost_final1.pdf

Veřejná kontrola společností s majetkovou účastí státu a samospráv:

Analýza a doporučení pro rozšíření kompetencí NKÚ.

Ekologický právní servis. Autoři: Petr Bouda, Jiří Boudal, Martin Fadrný, 2011.

Dostupné z WWW: www.eps.cz/sites/default/files/publikace/nku_eps_brozura_nahled.pdf

Zásady reformy regulace lobbingu

Ekologický právní servis. Autoři: Lukáš Kraus, Martin Fadrný, 2011. Dostupné z WWW:

www.eps.cz/sites/default/files/publikace/zasady_reformy_regulace_lobbingu_eps_soc_ustav.pdf

Publikace Transparency International jsou k dispozici online na stránce:

www.transparency.cz/publikace-analyzy (TI – ČR)

a www.transparency.org/publications/publications (TI – mezinárodní).

7.2 Analýzy korupčních kauz

Analýzy konkrétních korupčních kauz naleznete na následujících webových adresách:

**Výstava KORUPCE PO ČESKU aneb Co je doma, to se počítá.
Přehled 20 významných kauz od roku 1989.**

Respekt institut, respekt.ihned.cz/korupce

**Kauzy: Opencard, Český statistický úřad, Plzeňská práva, Ekotendr,
Státní fond životního prostředí**

Respekt institut, zaostrenonakorupci.cz/category/kauzu

**Kauzy: Pražská Opencard, Masarykovo nádraží, Dopravní podnik Praha, Karel Březina,
Spolupráce ČR-SR, Obec Vysoká, Dostihové závodiště Praha, KI – příliš drahá investice,
Praha 6 – Vítězné náměstí**

Oživení, www.bezkorupce.cz/kauzu

7.3 Další online zdroje

- > Databáze politiků včetně životopisů (www.nasipoliticsi.cz)
- > Index vnímání korupce (www.transparency.cz/indexy)
- > Vládní výbor pro koordinaci boje s korupcí (www.vlada.cz/cz/ppov/boj-s-korupci/vladni-vybor-pro-koordinaci-boje-s-korupci-87015)
- > Encyklopedie korupce (wiki.bezkorupce.cz)

7.4 Protikorupční neziskové organizace a iniciativy

Transparency International – Česká republika

Transparency International – Česká republika (TIC) je nevládní neziskovou organizací, jejímž posláním je mapovat stav korupce v ČR a svou činností aktivně přispívat k jejímu omezení. TIC se zaměřuje především na prosazování systémových změn v oblasti veřejné správy a legislativy, ale také v soukromém sektoru. Kromě projektů, které se dlouhodobě věnují konkrétním oblastem (například problematice veřejných zakázek, střetu zájmů či nakládání s veřejnými prostředky) poskytuje TIC také právní a vzdělávací služby.

www.transparency.cz

Oživení

Občanské sdružení Oživení se v rámci protikorupčních aktivit věnuje především veřejným zakázkám, problematice střetu zájmů a transparentnosti státní správy a samospráv. Díky své interaktivní mapě *Města-obce-bezkorupce* také poskytuje přehled o zavádění protikorupčních opatření ve městech ČR. Smyslem mapy je jednoduchou a přehlednou formou informovat veřejnost, média, odborníky a komunální politiky o tom, jak jednotlivá města přistupují k boji proti korupci, ve kterých městech na boj proti korupci rezignují, a kde jsou naopak aktivní. Mapa Vám umožňuje pomocí komentářů zapojit se do diskuse o protikorupční politice jednotlivých radnic a obsahuje i jejich odborné hodnocení.

www.oziveni.cz, mapa.bezkorupce.cz

Ekologický právní servis a jeho program Legislativa a Právní program

Ekologický právní servis je nevládní, nezisková a nepolitická organizace právníků, hájící práva občanů a životního prostředí v České republice od roku 1995 právní cestou. V rámci programu Právo ve veřejném zájmu se snaží posilovat využívání práva pro ochranu veřejných zájmů a lidských práv. V programu Legislativa sleduje legislativní počiny vlády, ministerstev i jednotlivých poslanců a upozorňujeme na nedemokratická, diskriminační a prokorupční ustanovení připravovaných právních předpisů.

www.eps.cz

Respekt institut

Společnost Respekt institutu realizuje v rámci svého protikorupčního programu řadu expertních setkání, přináší analýzy a shrnutí vybraných korupčních kauz (např. Opencard, Plzeňská práva či Ekotendr), veřejné výzvy a doporučení aktérům těchto kauz a také veřejné debaty, kde je poskytován prostor pro diskuzi jak mezi aktéry a odborníky, tak se širokou veřejností. Cílem je podpořit diskuzi mezi odborníky, politiky a občany a diskutovat nad kauzami, kterým hrozí zametení pod koberec, a posilovat tak otevřenou politiku a občanskou participaci na veřejné politice.

www.respektinstitut.cz

Naši politici

Cílem občanského sdružení Naši politici je vytvoření nezávislého informačního zdroje zprostředkujícího veřejnosti nezaujaté relevantní informace o činnosti veřejné správy – státní správy a samosprávy. V tomto ohledu se soustředí především na osoby, které zastávají volený mandát/funkce a mají zásadní vliv na formování a výkon veřejné správy v ČR. Tento základní cíl je naplňován prostřednictvím založení a provozování internetového portálu www.nasipolitici.cz.

www.nasipolitici.cz

Otevřená společnost

Otevřená společnost, obecně prospěšná společnost, je neziskovou organizací, která přispívá ke konsolidaci občanské společnosti v České republice rozvojem principů a prosazováním politik založených na kultuře práva a právního státu, demokratické formy správy státu a ochrany lidských práv.

www.otevrenaspolecnost.cz

Růžový panter

Organizace kontinuálně sleduje korupční prostor ve veřejné správě zahrnující zejména klientelistické vztahy, státní dotace přidělované neprůhledným způsobem firmám s neznámými vlastníky a veřejné zakázky a zaměřuje se na vymáhání informací, které musí být ze zákona veřejné, problematiku státních a evropských dotací a analyzování precedentních kauz, které demonstrují selhání výkonu státní správy. Zajímá se o bezpečnostní problematiku, zejména legislativu v oblasti utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti a Národní bezpečnostní úřad.

www.ruzovypanter.cz

Veřejnost proti korupci

Sdružení má za cíl prosadit zásadní změny politického a společenského systému v naší společnosti zajišťující maximální možnou obranu proti všudypřítomné korupci, kterou považuje za systémovou součástí politiky, a tím zcela pervertovala původně liberálně demokratické poměry nastolené po Listopadu 1989 v mafiánský kapitalismus. Sdružení vydává manifesty a iniciuje petice.

www.verejnostprotikorupci.cz

Inventura demokracie

Inventura demokracie je studentská iniciativa sdružující studenty, kterým není lhostejný současný stav demokracie a politické kultury v České republice a kteří se rozhodli s tímto stavem něco dělat. Zaměřuje se zejména na čtyři základní témata: zprůhlednění mechanismu zadávání veřejných zakázek, který je často spojen s nekalým lobbinkem, zamezení praxe legislativních přílepků, depolitizaci kontrolních institucí jako je NKÚ a mediální rady a omezení poslanecké a senátorské imunity.

www.inventurademokracie.cz

Nadace Open Society Fund Praha

Stát nejen musí garantovat, aby právo bylo aplikováno stejně na každého člena společnosti, ale musí být sám podřízen právu a právem se řídit. Tohoto stavu se snaží Nadace Open Society Fund Praha v rámci programu Budování právního státu dosáhnout poskytováním finančních příspěvků na aktivity, které napomáhají fungování právního státu a sice: podporují reformy směřující k zavedení demokratických institutů, eliminují diskriminační přístupy a jejich projevy, zavádějí mechanismy kontroly řízení státu a dodržování zákonnosti, prosazují opatření k odstraňování korupce, zajišťují přístup ke spravedlnosti pro každého a podporuje zavádění principů mediace do fungování justice.

www.osf.cz

Nadační fond proti korupci

Nadační fond proti korupci má za cíl podporovat odhalování korupční činnosti ve veřejné správě udílením cen, podporovat projekty odhalujících korupci, vytvářet a udržovat databáze případů korupce ve veřejné správě a podporovat a přispívat k budování etických hodnot v demokratické společnosti.

www.nfpk.cz

Vydal Respekt institut, o. p. s.
Zpracovala Magdaléna Klimešová
2012

Materiál vznikl v rámci projektu Semináře o korupce pro studenty středních škol financovaného Velvyslanectvím Spojených států amerických.
Obsah publikace nemusí korespondovat s názory dárce.

